

ДАВЛАТ УЛУШИГА ЭГА БЎЛГАН ЙИРИК СОЛИҚ ТЎЛОВЧИЛАР МАЪМУРЧИЛИГИ ТАҲЛИЛИ

Эркабоев Нуриддин Ахмаджонович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

ORCID: 0009-0005-4792-3501

erkabevnuriddin@gmail.com

Аннотация. Мазкур мақолада мамлакатда солиқ соҳаларида тадбиркорлик фаолиятини юритиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, бизнес доираларнинг ишончини янада мустаҳкамлашга қаратилган кенг қўламли ислоҳотларни такомиллаштиришда ҳудудлараро солиқ инспекциясини ўрни ва аҳамияти ёритилган. Шу билан бирга, Ўзбекистон солиқ тизимида Давлат улушига эга бўлган йирик солиқ тўловчилар маъмурчилигида амалга оширилаётган айрим муҳим ислоҳотлар ўрганилиб, хориж тажрибаси, мамлакатимизда уни қўллаш бўйича илмий-амалий хулоса ва таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: солиқ сиёсати, солиқ тушумлари, рисклар таҳлили, хавфлар, самарадорлик, рақамли платформа, усуллар ва воситалар, ҳудудлараро солиқ инспекцияси, таҳлил, оптималлаштириш, солиқ имтиёзлари, солиқ ставкаси.

АНАЛИЗ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ КРУПНЫХ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ С ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ

Эркабоев Нуриддин Ахмаджонович

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В статье рассматриваются роль и значение межрегиональной налоговой инспекции в совершенствовании масштабных реформ в стране, направленных на создание благоприятных условий для ведения предпринимательской деятельности в налоговой сфере и дальнейшее укрепление доверия деловых кругов. При этом были изучены некоторые важные реформы, реализуемые в сфере администрирования крупных налогоплательщиков с государственной долей в налоговой системе Узбекистана, разработаны научно-практические выводы и предложения на основе зарубежного опыта и его применения в нашей стране.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговые поступления, анализ рисков, риски, эффективность, цифровая платформа, методы и инструменты, межрегиональная налоговая инспекция, анализ, оптимизация, налоговые льготы, налоговая ставка.

ANALYSIS OF THE ADMINISTRATION OF LARGE TAXPAYERS WITH A STATE SHARE

Erkaboev Nuriddin Akhmadjonovich
Tashkent State University of Economics

Abstract. *This article discusses the role and importance of interregional tax inspection in improving large-scale reforms aimed at creating favorable conditions for conducting business activities in the tax sphere in the country and further strengthening the confidence of business circles. At the same time, some important reforms being implemented in the administration of large taxpayers with a state share in the tax system of Uzbekistan were studied, and scientific and practical conclusions and proposals were developed on the basis of foreign experience and its application in our country.*

Keywords: *tax policy, tax revenues, risk analysis, risks, efficiency, digital platform, methods and means, interregional tax inspection, analysis, optimization, tax benefits, tax rate.*

Кириш.

Сўнги йилларда кўплаб мамлакатлар, жумладан, Ўзбекистон солиқ тизимида муҳим ислохотлар амалга оширилди. Ушбу ислохотлар кўпинча иқтисодий ўсишни таъминлайдиган, инвестицияларни рағбатлантирадиган ва давлат функциялари учун етарли даромад йиғилишини таъминлайдиган янада самарали, шаффоф ва адолатли солиқ тузилмасини яратиш зарурати билан боғлиқ. Солиқ тизимидаги ислохотлар мамлакатнинг иқтисодий манзарасини шакллантиришда ҳал қилувчи рол ўйнайди. Бундан ташқари, жаҳон амалиётида йирик солиқ тўловчиларнинг солиқ маъмуричилигини такомиллаштириш бўйича қатор илмий тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда. Хусусан, йирик солиқ тўловчилар фаолияти самарадорлигини баҳолаш кўрсаткичларини аниқлаш, йирик солиқ тўловчиларга аудит ва солиқ назоратини кўллаб-қувватлаш мажбуриятини тўлиқ бажариш, назорат функцияларини тармоқлар бўйича тузилмалаш, қоидаларга биргаликда риоя этиш тамойилини амалга ошириш, солиқ тўлашдан бўйин товлашни тўхтатишнинг самарали механизминини ишлаб чиқиш масалаларининг долзарблиги уларнинг етарлича назарий ва норматив жиҳатдан ўрганилмаганлиги ва замонавий иқтисодий шароитда юқори амалий аҳамияти бу борадаги тадқиқотларнинг устувор йўналишларидан ҳисобланади.

Адабиётлар шарҳи.

Федоров (2010) фикрича, “маъмурий юкни камайтирадиган ва йирик солиқ тўловчиларнинг инвестиция фаолигини рағбатлантирадиган солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар таклиф этган, амалдаги солиқ имтиёзларини сезиларли даражада кенгайтирадиган ва тўлдирадиган ҳамда ўз инвестиция манбаларини кўпайтирадиган йирик солиқ тўловчиларнинг инвестиция фаолиятини солиқ орқали рағбатлантириш усуллари ва услубларини ишлаб чиққан, уларнинг самарадорлигини баҳолаган”

Камалнев (2009) йирик солиқ тўловчиларнинг фаолиятини солиққа тортиш амалиётини бевосита газ тармоғи корхоналари мисолида таҳлил қилган бўлиб, йирик солиқ тўловчиларининг солиқ маъмуриятчилиги натижаларига баҳо берган, минтақалараро солиқ хизмати органларининг назорат фаолияти ҳам миқдорий ҳам сифат кўрсаткичлари асосида таҳлил қилган”.

Корпоратив бошқарув бу – компания фаолиятига раҳбарлик қилиш ва унинг устидан назорат қилиш ўзига хос тизимдир. Корпоратив бошқарувни маҳаллий иқтисодчи олимлардан С.С.Ғуломов, Ш.Н.Зайнутдинов, М.А.Икрамов, Н.К.Йўлдошев, Д.Н.Раҳимова, Н.М. Расулов, М.С. Саидов, Д.Суюнов, М.Л.Турсунходжаев, М.Б.Хамидулин, А.А.Хошимов, Р.И.Яушевларнинг (Гулямов, 2004) тадқиқот ишлари корпоратив

бошқарув жараёнларини илмий-назарий асосларини яратишга қаратилган. Уларнинг илмий изланишларида, мулк шакллари трансформацияси, корпоратив бошқариш моделларини мукаммаллаштириш, акциядорлик корхоналарни ривожлантириш жараёнидаги масалалар ўз ифодасини топган. Кейинги йилларда ҳимоя қилинган қатор диссертацияларда корпоратив тузилмаларни ривожлантириш, асосан давлат мулкни хусусийлаштириш жараёнидаги институционал ўзгаришлар, шунингдек, Ўзбекистонда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришнинг минтақавий хусусиятларига оид масалалар тадқиқ этилган. Жумладан, Хошимовнинг (2003) тадқиқотларида мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш шароитида корпоратив тузилмаларни бошқаришни ривожлантиришнинг илмий-методологик жиҳатларига алоҳида эътибор қаратилган. Яушевнинг (2004) илмий изланишлари интеграцион корпоратив тузилмалар ва таъсисчи капиталда давлат иштирокидаги корхоналарни бошқариш муаммоларига бағишланган. Хамидулин (2007) фонд бозорини ривожланиши, акционерлик жамиятларида кузатув кенгашининг роли ва аҳамияти масалалари устида фикр юритади.

Ўзбекистонда акциядорлик жамиятларини хусусийлаштириш масалалари Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Президент И.А.Каримовнинг кўплаб асар ва маърузаларида кенг баён этилган (Каримов, 2009-2011). Узвий равишда мазкур масалалар Саидова, (2009) Ходиев, Беркинов (2008) каби олим ва мутахассисларнинг илмий тадқиқотларида ўз ифодасини топган. А.Коупланд, Д.Коллер ва Р.Мурринглар фикрига кўра, корхоналар барча манфаатдор томонларга тақдим этадиган молиявий ҳисоботлар уларнинг асосий воситаси корпоратив бошқарув мониторинг тизимлари акциядорлик жамиятининг ахборот шаффофлигига асосланади, бу эса корпоратив бошқарув самарадорлиги энг муҳим омилларидан бири ҳисобланади. Карп М.В Солиқ сиёсати давлатнинг ўрта ва узоқ муддатли истиқболдаги умумий молиявий сиёсатининг таркибий қисми бўлиб, солиқ соҳасидаги давлат фаолияти концепцияси, солиқ механизми, солиқ тизимини бошқариш каби тушунчаларни ўз ичига олади (Дарькина, 2019).

Тадқиқот методологияси.

Тадқиқот жараёнида қиёсий таҳлил ва синтез, индукция ва дедукция, эксперт баҳолаш, илмий абстракциялаш, иқтисодий-математик моделлаштириш, статистик, корреляцион ва регрессион таҳлил, ва бошқа усуллардан кенг фойдаланилди. Тадқиқот натижаларнинг амалий аҳамияти корпоратив тузилмаларда хусусийлаштириш жараёнларини бошқариш самарадорлигини оширишда, Ўзбекистон электроэнергетика тармоғининг бошқарув стратегияларини ишлаб чиқишда ҳамда хусусийлаштириш жараёнларини режалаштириш, истиқболда зарурий чора-тадбирлар ишлаб чиқишда ва соҳани янада самарали ривожлантириш бўйича манзилли дастурий ҳужжатларни ишлаб чиқишда қўлланилади.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Жаҳондаги ривожланаётган ва ўтиш даврини кечираётган мамлакатлар тажрибаси йирик солиқ тўловчиларнинг қонунчиликка риоя этилишини назорат қилиш маълум хавфларни бартараф этиб, солиқ қонунчилигини ошириш ва солиқ маъмурчилигининг янада самарали бўлишини таъминлашини кўрсатмоқда.

Ўзбекистон солиқ тизимида йирик солиқ тўловчиларнинг фаолиятини солиқ тизими орқали тартиблаш ва мувофиқлаштириш муаммоларини ўрганиш жараёнида дастлаб уларнинг фискал аҳамияти, аниқроқ қилиб айтганда мамлакат миллий иқтисодиёти, қолаверса, бюджет тизимидаги ролига баҳо беришимиз лозим бўлади. Бунда биз бир қатор ёндашувлар асосида таҳлилиминизни амалга ошираемиз.

Йирик солиқ тўловчиларнинг солиқ турлари кесимида Ўзбекистон давлат бюджети солиқ тушумларини шакллантиришдаги улуши тенденцияси таҳлили (млрд.сўмда)

№	Солиқ номи	2018 йил			2019 йил			2020 йил			2021 йил			2022 йил (прогноз)		
		Солиқ тушуми	Йирик солиқ тўловчи-лар тушуми	Улуши (фоизда)	Солиқ тушуми	Йирик солиқ тўловчи-лар тушуми	Улуши (фоизда)	Солиқ тушуми	Йирик солиқ тўловчи-лар тушуми	Улуши (фоизда)	Солиқ тушуми	Йирик солиқ тўловчи-лар тушуми	Улуши (фоизда)	Солиқ тушуми	Йирик солиқ тўловчи-лар тушуми	Улуши (фоизда)
I.	Жами	54 203	31 581	58	83 324	45 859	55	103 562	67 717	65	127 852	81 771	64	143 472	91 553	64
	<i>шу жумладан,</i>															
1	Қўшилган қиймат солиғи	13 735	10 637	77	23 661	10 867	46	23 170	10 556	46	25 572	13 227	52	31 700	18 115	57
2	Юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи	5 030	4 059	81	9 976	4 900	49	28 712	25 295	88	38 363	33 957	89	38 557	33 500	87
3	Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи	7 422	2 415	33	13 323	2 561	19	15 141	3 542	23	18 917	4 834	26	22 045	5 793	26
4	Акциз солиғи	6 547	5 451	83	11 603	7 852	68	10 839	9 095	84	12 779	10 404	81	14 682	12 064	82
5	Ер қаъридан фойдаланилганлик учун солиқ	8 265	4 661	56	14 693	14 549	99	16 565	15 870	96	15 812	14 803	94	14 403	13 760	96
7	Юридик шахслар мулк солиғи	1 898	1 627	86	1 554	1 010	65	1 241	793	64	1 576	966	61	2 104	1 232	59
8	Юридик шахслар ер солиғи	625	372	60	1 135	326	29	1 156	355	31	2 661	971	36	2 719	1 070	39
9	Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ	128	115	90	314	264	84	479	292	61	684	328	48	910	479	53
10	Давлат улуши	0	0	0	38	38	100	1 155	1 155	100	1 350	1 350	100	3 605	3 605	100
11	Маҳсулот тақсимотида оид битимлар бўйича тушумлар	0	0	0	1 888	1 888	100	397	397	100	281	281	100	1 571	1 571	100
12	Бошқалар	10 553	2 244	21	5 140	1 605	31	4 707	368	8	9 856	651	7	11 175	365	3

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Давлат солиқ қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Дастлаб йирик солиқ тўловчиларнинг солиқ турлари кесимида Ўзбекистон давлат бюджети солиқ тушумларини шакллантиришдаги улуши тенденцияси таҳлилини, Йирик солиқ тўловчиларнинг давлат бюджети даромадларини шакллантиришдаги улушини, йирик солиқ тўловчилар тоифасига кирувчи “донор солиқ тўловчи”ларнинг давлат бюджетидаги фискал аҳамиятини ҳамда ушбу донор солиқ тўловчиларнинг йирик солиқ тўловчилар тизимидаги фискал аҳамиятини, йирик солиқ тўловчилар тоифасига кирувчи тижорат банкларнинг республика давлат бюджети тизимидаги фискал аҳамиятини, йирик солиқ тўловчилар тоифасига кирувчи нефт-газ тармоғи корхоналари томонидан республика бюджетидаги улушини таҳлил қиламиз, бу таҳлиллардан келиб чиқиб эса, тегишли илмий хулосалар шакллантиришга ҳаракат қиламиз.

Қуйидаги 1-жадвал маълумотлари асосида таҳлил қиладиган бўлсак, йирик солиқ тўловчиларнинг солиқ турлари кесимида Ўзбекистон давлат бюджети солиқ тушумларида улуши 2018-2020 йилларда ўсиб борган. Ушбу кўрсаткичнинг 2021-2022 йилларда ўртача бир фоизга камайиши эса тоғ-кон металлургия комбинатлари учун белгиланган фойда солиғи ва ер қаъридан фойдаланилганлик учун солиқ ставкаларининг пасайтирилганлиги туфайли юзага келганлигини кўришимиз мумкин бўлади.

Хусусан, қўшилган қиймат солиғи бўйича тушумларни таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, йирик солиқ тўловчиларнинг ушбу солиқ тури бўйича 2018 йилдаги улуши 77 фоизни ташкил қилган бўлса, кейинги йилларда ушбу улуши камайиб кетган. Ушбу солиқ тури бўйича камайишнинг асосий сабабларидан бири 2019 йилдан бошлаб йиллик товар айланмаси 1 млрд.сўмдан ошган, соддалаштирилган тарзда солиқ тўлаб келган бошқа солиқ тўловчиларнинг қўшилган қиймат солиғи тўловчиси бўлиб ўтганлиги ҳисобига бюджет тушумларида уларнинг улуши кўпайганлигини кўришимиз мумкин.

Бундан ташқари, таҳлилларимизда фойда солиғи бўйича йирик солиқ тўловчилар тушумининг республика тушумларидаги улушининг 2019 йилда кескин камайиб кетганлигини кузатишимиз мумкин. Бу солиқ тури бўйича кескин камайиш Навоий ва Олмалик КМКнинг фойда солиғи бўйича 2019 йилдаги тушумлари солиқ тушумлари ҳисоботларида акс эттирилмасдан, тўғридан-тўғри Молия вазирлиги ғазна ҳисоб рақамига ўтказиб берилганлиги сабабли юзага келганлигини кўришимиз мумкин. Йирик солиқ тўловчилар бўйича ер қаъридан фойдаланилганлик учун солиқ тушумлари 2018 йилда ушбу солиқ тури бўйича жами тушумларда 56 фоизни ташкил қилган бўлса, 2019 йилда 99 фоизни, 2020 йилда 96 фоизни, 2021 йилда 94 фоизни ва 2022 йил учун белгиланган прогноз кўрсаткичларида 96 фоизни ташкил этган.

Шунингдек, солиққа оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиқиш ва солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатларини янада такомиллаштириш бўйича ҳар йили 100 га яқин таклифлар ишлаб чиқилганлиги, 2020 йилда 8 та 2021 йилда 69 та, 2022 йилнинг январь-август ойларида 27 та семинар ва брифинглар ташкил қилинган бўлса, солиқ тўловчилар томонидан тез-тез тақдим этиладиган саволларга намуна жавоблар сифатида оммавий ахборот воситаларида мақолалар бериб борилган бўлиб, доимий равишда йирик солиқ тўловчилар вакиллари билан учрашувлар ўтказилганлигини кўриш мумкин.

Таҳлиллар натижасида, йилдан-йилга халқаро ташкилотлар билан амалга оширилаётган ислохотлар бўйича ташкиллаштирилган тадбирлар, конференцияларда қатнашиш кўпайиб борганлигини кўрсатмоқда. Йирик солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатиш билан биргаликда уларнинг ҳисобланган солиқларни тўлашда юзага келаётган муаммоларини таҳлил қиламиз. 2-жадвал асосида йирик солиқ тўловчиларнинг солиқ қарзи таҳлил қилинганда, 2019 йилда солиқ қарзи 1952 млрд.сўмни ташкил қилган бўлса, 2020 йил ҳолатига ушбу қарздорлик кескин камайиб,

353 млрд.сўмни ташкил қилган. Бироқ, 2021 йилга келиб солиқ қарзи яна ўсиш тенденциясига эга бўлиб, 773 млрд.сўмни, 2022 йилда эса 1167 млрд.сўмни ташкил қилган.

2-жадвал

Йирик солиқ тўловчилар солиқ қарзининг солиқ турлари бўйича таҳлили (млрд.сўмда)

№	Солиқ турлари	Йиллар			
		2019	2020	2021	2022
I.	Жами	1 952	353	773	1 167
	<i>шу жумладан,</i>				
1	Қўшилган қиймат солиғи	144	100	164	361
2	Юридик шахсларнинг фойда солиғи	498	57	62	68
3	Жисмоний шахсларнинг даромад солиғи	43	88	17	69
4	Акциз солиғи	509	13	34	52
5	Ер қаридан фойдаланилганлик учун солиқ	358	0	37	264
7	Юридик шахслар мулк солиғи	288	19	23	52
8	Юридик шахслар ер солиғи	5	5	19	42
9	Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ	4	2	1	1
10	Давлат улуши	0	6	199	55
11	Бошқалар	104	63	215	201

Манба: Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Давлат солиқ қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамасининг 04.05.2021 йилдаги “Давлат иштирокидаги корхоналарнинг активларидан самарали фойдаланишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 266-сон қарори қабул қилинган.

Давлат активларини бошқариш агентлиги томонидан Қорақалпоғистон Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, давлат иштирокидаги корхоналар ва банклар билан биргаликда бўш турган, ихтисосли бўлмаган активлар, фойдаланилмаётган ишлаб чиқариш майдонлари ва объектлар яхлит хатловдан ўтказилган ва улардан келгусида самарали фойдаланиш таклифлари ишлаб чиқилган.

Давлат иштирокидаги корхоналарнинг ихтисосли бўлмаган ва фойдаланилмаётган активларидан самарали фойдаланиш мақсадида давлат ташкилотлари, устав капиталида (фондида) давлат улуши устувор бўлган хўжалик жамиятлари ва банкларнинг бошқарув органлари қарорига асосан:

Давлат активларини бошқариш агентлигига давлат мулки сифатида баланс қийматида ўтказиладиган ва кейинчалик оммавий савдолар орқали сотиладиган объектлар рўйхати;

Давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органларига кейинчалик самарали фойдаланиш учун давлат мулки сифатида баланс қийматида оператив бошқариш ҳуқуқи асосида бепул ўтказиладиган объектлар рўйхати;

устав капиталидаги улушлари давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари ва хўжалик жамиятларига баланс қийматида ўтказиладиган ташкилотлар рўйхати тасдиқланган.

Бугунги кунда, қонун ҳужжатларида давлат улуши бўйича дивидендлар ва ажратмалар тўлаш муддатини бузган давлат корхоналарига таъсир чоралари назарда тутилмаган.

Муаммони ечими сифатида, давлат улушидан бюджетга дивидендлар ва ажратмаларни ўтказиш муддатлари бузилган тақдирда, солиқ органларига солиқ қарзларини ундириш бўйича назарда тутилган мажбурлов чораларини қўллаш

хуқуқини бериш ҳамда давлат улуши бўйича ҳисобланган дивидендлар ва ажратмаларнинг 25 фоизини тўлаш ҳисобот йилидан кейинги йилнинг 1 июнига қадар амалга ошириш тартибини белгилаш таклиф этилади.

Маълумки, бугунги кунда республикада интернет савдонинг ривожланиши, дунёнинг йирик компанияларининг электрон шаклдаги хизматларидан миллий ишлаб чиқарувчилар ҳамда аҳоли томонидан истеъмол этилишига кенг имконият яратилмоқда. Аслида солиққа тортишнинг адолатлилиги тамойили ҳамда халқаро солиққа тортиш амалиёти нуқтаи назаридан бу турдаги солиқ тўловчилар Ўзбекистон бозорида қулай даромад олишга имкон яратилган бўлсада, бироқ, олинган даромадлар бўйича Ўзбекистоннинг давлат бюджетига солиқ тўламай келмоқда. Бу эса, таъкидлаганимиздек, халқаро ва миллий солиққа тортиш нормаларига зид келиб қолмоқда. Жумладан бу турдаги корхоналар сирасига, Фасебук, Амазон, Гугл ва бошқаларни келтириш мумкин. Шу билан биргаликда Ўзбекистонда жисмоний шахсларга электрон хизматлар кўрсатишдан олинган фойда солиғини тўлаш белгиланмаган. Масалан, 2020 йилдан бошлаб бундай корпорациялар учун Ўзбекистонда ҚҚС тўлаш мажбурияти кўзда тутилган.

Хулоса ва таклифлар.

Солиқ маъмурчилиги самарадорлигини яхшилаш ҳамда янгича ёндашув механизмларини ишлаб чиқиш юзасидан қуйидагилар таклиф этилади.

Давлат улуши мавжуд корхоналар томонидан 2023 йил якуни бўйича тўланиши лозим бўлган 5,9 трлн сўм дивиденднинг жорий йил 1 август ҳолатига ундирилмасдан қолган 3 трлн сўмини бюджетга тўлиқ тўланиши таъминланади. Бундан ташқари, 2023 йил якуни билан давлат улуши мавжуд бўлган тижорат банкларининг устав жамғармасини ошириш учун қолдирилган 3,1 трлн сўмлик дивиденд тўловлари бюджет даромадлари ва харажатларида акс эттирилади. Маълумот учун: 2022-2023-йилларда давлат улуши бор бўлган банklar соф фойдаси 5,6 трлн сўмни ташкил этиб, шундан 3,9 трлн сўм дивиденд тўлаши лозим бўлган маблағлардан 243 млрд сўми бюджетга тўланган ҳамда 581 млрд сўми устав жамғармасига йўналтирилган. Жорий йил 1 август ҳолатига тақсимланмаган маблағлар 3,1 трлн сўмни ташкил этмоқда.

Коррупцион ҳолатлар ҳамда малакали кадрлар қўнимсизлигининг олдини олиш ва хизмат вазифасини сидқидилдан бажарадиган ходимларни рағбатлантириш мақсадида йирик солиқ тўловчиларда ўтказиладиган солиқ назорати тадбирлари натижасида қўшимча ундирилган солиқларга ҳисобланган жарима ва пеня суммасининг 40 фоизини солиқ органларининг махсус жамғармасига ўтказиш таклиф этилади.

Адабиётлар/Литература/Reference:

Гулямов С.С. (2004) *Задачи совершенствования системы корпоративного управления в Узбекистане. // Корпоративное управление в Узбекистане. Материалы научно-практической конференции.* –Т.: с.143-145; Д.Н. Рахимова, Ш.Н. Зайнутдинов. *Корпоратив бошқарув асослари.* – Т.: Академия, 2006.- 476.;

Дарькина Ю.А. (2019) *Особенности налогового администрирования крупнейших налогоплательщиков. Interactive science.* 3 (37).

Камалнев Тимур Шамильевич (2009). *Налоговое администрирование крупнейших налогоплательщиков. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидат экономических наук.* Москва.

Каримов И.А. (2009) *Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари.* – Т.: Ўзбекистон, 2009. – 56 б.

Каримов И.А. (2009) *Мамлакатимизни модернизация қилиш ва янгилашни изчил давом эттириш – давр талаби.* - Халқ сўзи, 2009 йил 14 февраль.

Каримов И.А. (2010) Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир. // *Халқ сўзи*, 2010 йил 28 январь.

Каримов И.А. (2010) Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Т.: Ўзбекистон, – 56 б.

Каримов И.А. (2011) Барча режа ва дастурларимиз ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. –Т.: Ўзбекистон, – 48 б.

Саидова Г.К. (2009) Модернизация, техническое обновление и диверсификация производства, широкое внедрение инновационных технологий – необходимое условие выхода Узбекистана на новые рубежи на мировом рынке / «Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари» мавзусидаги Республика илмийамалий анжуманидаги тақдимот материаллари. – Т., ТДИУ, 2009 йил 5 май.

Федоров Андрей Николаевич (2010) Налоговое администрирование и стимулирование инвестиционной активности крупнейших налогоплательщиков. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидат экономических наук. Нижний Новгород.

Хамидулин М.Б. (2007) Корпоратив маданият ва корпоратив бошқарув. –Т.: Академия, -224 б.

Ходиев Б.Ю., Шодмонов Ш.Ш., Ғафуров У.В. (2008) Мамлакатни жадал ислох этиш ва модернизация қилиш – миллий тараққиётимизнинг мантиқий босқичи: Илмий-оммабоп рисола. – Т.: ТДИУ, – 53 б.

Ҳошимов А.А. (2003) Корпоратив бошқарув шаклидаги тузилмаларни ривожлантириш истиқболлари. – Т.: Фан.

Яушев Р.И. (2004) Состояние и проблемы управления государственными пакетами акций корпораций. // *Корпоративное управление в Узбекистане. Материалы научно-практической конференции.* –Т.: С.15-23.